

Солдатенко О. А.,
професор кафедри кримінального
процесу Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Кожна держава світу має свої закони, які регулюють суспільні відносини, у тому числі роботу правоохоронних органів.

Відповідно усі держави мають власну Конституцію, кодекси, Інструкції тощо, у тому числі держави мають Кримінальні процесуальні кодекси. Усі кримінальні процесуальні кодекси мають певну схожість та звісно ж мають різниці, які пов'язані із особливостями діяльності правоохоронних органів, а також різними правовими системи, політичними та економічними елементами.

Різні закони, правові сім'ї та інші аспекти впливають на принципи, які є основоположними, фундаментальними твердженнями, у законах окремих держав.

Негласні слідчі (розшукові) дії (далі по тексту – НСРД) – це слідчі (розшукові) дії, які проводяться з обмеженням прав та свобод громадян, тому кожна країна світу регулює у власних Кримінальних процесуальних кодексах порядок та підстави проведення таких слідчих дій.

Говорячи, про НСРД США, слід зазначити, що вони мають певну особливість: у кримінальному провадженні як докази можуть бути використані відомості, які отримані від негласних співробітників; відомості отримані у результаті спеціальної поліцейської операції (так звані операції-пастки); відомості отримані у результаті проведення прокурорських секретних розслідувань. Також законами США, які регулюють питання НСРД, передбачено, те що рішення про проведення спостереження за особою не потребує спеціального дозволу, і достатньо рішення керівником підрозділу або навіть звичайним рядовим поліцейським [15, с. 78].

Проте слід зазначити, що таке спостереження не повинно бути пов'язано із проникненням на будь-яку приватну власність особи, і в даному випадку такою приватною власністю є не тільки житло особи, а й офіси, земельні ділянки, прилегла до будинку територія. Проникнення на приватну територію у більшості країн (США, ФРН, Велика Британія) розглядається як суттєве порушення прав людини та принципу недоторканості житла. Та навіть незначні порушення від процесуального порядку проведення їх проведення розглядаються як порушення з боку правоохоронних органів, тому докази отримані таким шляхом не можуть бути використані як докази, а

співробітники підлягають кримінальній відповідальності [2].

Інший кодекс, який має також певні особливості – це КПК ФРН (Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини) є одним із найстарішим, він виданий ще у 1877 р., однак із розвитком новітніх технологій, був доповнений. Питання НСРД у КПК ФРН висвітлено у параграфах гл. 8 КПК ФРН. Слід вказати, що законодавець не проводить чіткої межі між оперативно-розшуковими заходами та НСРД, тому НСРД можуть бути проведені як в рамках кримінального провадження, так і поза його межами, проте у КПК ФРН відсутні чітко визначені підстави проведення НСРД, у тому числі не має значення тяжкість злочину [3].

Також особливістю НСРД передбаченою КПК ФРН, є те, що є можливість дізнатися особу, яка проводила негласні слідчі дії: §100с «Заходи без відома особи, стосовно якої вони проводяться», передбачає, що слідчий суддя за клопотанням прокурора, надає грифу таємності діям та усім відповідним документам, які складаються під час НСРД, і відомості щодо особи, яка проводила такі «таємні дії» підлягають засекреченню. Проте, у випадку виявлення факту порушення прав громадян під час проведення НСРД, дані щодо особи, яка проводила такі дії із порушенням прав громадян, будуть розсекречені судом і не будуть використовуватися судом, у якості доказів. Також, у КПК ФРН не передбачено порядок використання доказів отриманих у порядку §100а (контроль над засобами комунікації) та §100 (заходи без відома особи). Отримані результати можуть бути долучені до матеріалів кримінального провадження як документи або як речові докази, вибір варіанту залишається на розгляд суду або прокурора.

У демократичних країнах питання забезпечення прав людини є вкрай важливим, тому законами окремих держав, передбачено порядок та підстави проведення НСРД, у тому числі правове регулювання дозволу (ухвала слідчого судді, постанова прокурора).

Однак, країни, де широко розповсюджений авторитаризм, обрали так звану «італійську» модель реформ законів, яка передбачає мінімальний рівень забезпечення прав людини, малою урегульованістю порядку та підстав НСРД, а також відсутністю контролюючих органів.

Певну специфіку мають «країни третього світу», де рівень демократії вкрай низький, зокрема у КНР закріплена реальна можливість обмеження прав та свобод громадян без підстав. Так, ст. 8 Закону КНР «Про органи державної безпеки», 1993 р. зазначається, що правоохоронні органи під час виконання службових завдань можуть проникати на будь-яку приватну територію, у тому числі у житло особи [4, с. 137-146].

Проте така вседозволеність правоохоронних органів не є ефективною у боротьбі із злочинністю, оскільки відсутність демократизму впливає на відсутність правової свідомості громадян.

У мусульманських країнах, де релігійні тексти складають нормативно-правову основу діяльності усіх суспільних відносин, у тому числі діяльність

правоохоронних органів. Згідно із цими релігійними текстами, будь-яке втручання у приватне, сімейне життя суворо заборонено. Жодний суд не дозволить проведення таких дій [5, с. 102].

У найбільш наближених до, так званої правової держави світу, вкрай обережно приймають рішення щодо НСРД, оскільки принцип верховенства права, який передбачає людину, її права та свободи, та життя є найвищою цінністю керуються виключно Міжнародними правовими актами, також державою є Швейцарія [6, с. 676]. А головними документами, які регулюють діяльність правоохоронних органів щодо проведення НСРД є:

- Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, у якій передбачено порядок здійснення контрольованої закупки [7]

- Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, яка дозволяє проводити моніторинг банківських рахунків [8].

- Резолюція Ради Європи «Про законне перехоплення телекомунікацій» (96/C329/01) від 17.01.1995 р., яка підтверджує необхідність проведення НСРД у виді зняття інформації з електронних комунікаційних мереж [9].

Виходячи із вищевказаного, слід дійти висновку, що НСРД є однією із найбільш специфічних форм діяльності правоохоронних органів різних країн світу. Кожна держава встановлює власні правила та порядок організації та проведення таких заходів, з метою активної протидії злочинності, проте не завдаючи істотної шкоди законним інтересам громадян. Розглянувши, різні нормативно-правові акти деяких держав світу, можна помітити різний рівень повноважень співробітників поліції, які уповноважені на проведення НСРД. Так, є високо демократичні держави (США, ФРН, Велика Британія), у яких НСРД проводиться із судовим контролем та прокурорським наглядом, що зменшує можливість перевищення владних повноважень у частині проведення НСРД.

Найменш демократичні держави, тобто такі, де авторитарний режим є поширеним, майже не регулюють на законодавчому рівні підстави та порядок проведення НСРД, по-факту правоохоронні органи таких країн (КНР) мають всездозволеність. А у мусульманських країнах взагалі заборонено проводити будь-які негласні заходи, оскільки нормативно-правове регулювання здійснюється релігійними текстами.

Список використаних джерел:

1. Президентський акт Офісу Президента від 16 червня 2020 року (Presidential Act of the Office of the President dated 19.06.2020)//Федеральний реєстр США (Federal Register USA). URL. <https://www.federalregister.gov/documents/2020/06/19/2020-13449/safe-policing-for-safe-communities>(дата звернення: 29.10.2024)
2. Повний текст Закону про правосуддя в поліції (Justice in Policing Act Full Bill Text). Федеральний реєстр США (Federal Register USA). URL. <https://apps.npr.org/documents/document.html?id=6939206-Justice-in-Policing-Act-Full-Bill-Text> (дата звернення: 29.10.2024)

3. Strafprozeßordnung. Bundesministerium der Justiz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> (дата звернення: 29.11.2023).
4. Погорецький М. А. Впровадження інституту негласних (розшукових) слідчих дій в правозастосовну практику. М. А. Погорецький. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2012. — № 2. — С. 56–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_2_9
5. Багрій М. В. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні: [монографія] / М. В. Багрій, В. В. Луцик. — Тернопіль, 2014. — 308 с.
6. Солдатенко О.А., Байрак К.С. Практика Європейського суду з прав людини щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Актуальні питання у сучасній науці. №12 (18) 2023. Київ, 2023. С. 674-682.
7. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. Міжнародний документ від 20.12.1988. Ратифікація від 25.04.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#doc_info (дата звернення: 29.10.2024).
8. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Міжнародний документ від 09.12.1999. Ратифікація від 12.09.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#doc_info (дата звернення: 29.10.2024).
9. Резолюція Ради Європи «Про законне перехоплення телекомунікацій» (96/C329/01) від 17.01.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_235#doc_info (дата звернення: 29.10.2024).

Старина А. С.

студентка 2 курсу Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Максимова М. К.

старший викладач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії з права

**КОМПЕТЕНЦІЯ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ
СФЕРІ**

Компетенція є базовою теоретичною категорією адміністративного права, що дозволяє повно та всебічно охарактеризувати конкретного суб'єкта публічного адміністрування. Вона слугує важливим інструментом для визначення ролі та повноважень органів влади, а також їхньої відповідальності